

МИКОЛА СТОРОЖЕНКО (До 80-річчя від дня народження)

Чи міг багато років тому юний Микола Стороженко, сільський хлопчина з Сумщини, уваяти себе академіком, професором мистецької академії, знаним художником України? Напевне, що він творчою працею зацікавився ще у дитинстві. Мабуть, так сталося під впливом батька, який умів буквально все – звести хату, зробити діжку, виготовити бандуру, сконструювати дерев'яний велосипед, змайструвати іграшку і що завгодно інше. Дуже любив малий Микола батька і його винахідництво, захоплено сам допомагав – крутив корбу верстата, стругав рубанком дошки-заготовки. Тяжко страждав, коли батька репресували за те, що не записався до колгоспу. І досі з болем згадує материне голосіння...

«Мое перше знайомство з «Кобзарем», – згадує Микола Андрійович, – відбулося у батьківській хаті, коли я мав п'ять чи шість років. Тоді, пригадую, дуже вразила ілюстрація до вірша «Мені тринадцятий минало». А ще запам'ятався образ Шевченка з кобзою».

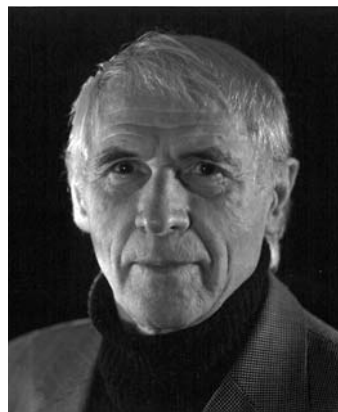
Світ Божий Микола Стороженко побачив 24 вересня 1928 року у с. Вязовому Білопільського району на Сумщині. Мальовничий край – Сумщина є батьківщиною непервершених талантів України: Василя та Федора Кричевських, Олександра Олеса, Давида і Володимира Бурлюків, Віктора Зарецького...

Після сьомого класу, а це був 1945 рік, за порадою директора школи подався поступати до Одеського художнього училища. У стареньких кирзових чоботях, солдатській гімнастерці, подарованих військовими, із гортком малюнків. Його прийняли. Улюбленим учителем був художник Микола Шелюто – викладач училища. Саме він рекомендував Миколу Стороженка для навчання у Київському художньому інституті (тепер – Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури), написав процелиста авторитетного педагогові Тетяні Яблонській.

Скромного, сором'язливого, безмежно залюбленого у мистецтво і обдарованого юнака прийняли на живописний факультет. Студіював у видатних митців – Тетяні Яблонської, Сергія Григор'єва, М. Шаронова, які стали для нього прикладом відданості мистецтву. Тепло й схвильовано поділилася своєю миспагою простудента Стороженка видатна українська художниця, академік Тетяна Яблонська на урочістому зібранні, присвяченому 70-річчю Миколи Стороженка, тепер уже академіка Академії мистецтв України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, народного художника України, професора. Такі регалії митець здобув за понад п'ятдесят років відданої, до самозабуття, улюбленої творчої праці.

У 1954–1955 рр. перебував на цілинних землях Казахстану та Алтайського краю – проходив перше, можна сказати, випробування початку юного митця. Сотні кілометрів казахських та алтайських степів переміряв власними ногами з етюдником на раменах. Молодий, повний енергії художник скористався з того полігону повною мірою. В умовах суворої реальності життя цілинників було створено понад 700 творів живопису, рисунків, начерків, етюдів, ескізних композицій, портретів. Серед робіт на тему цілинної епопеї полотно «Польовий стан», «Агроном», «Після роботи». Дипломною живописною роботою «Перші сходи» 1956 року завершив навчання в художньому інституті, 1960-го став членом Національної спілки художників України.

Важливий етап у творчій біографії Миколи Стороженка означили мозаїчні композиції в інтер'єрах приміщення Інституту теоретичної фізики Академії наук України, де митець виконав два монументальні мозаїчні твори: «Киево-Могилянська Академія XVII–XVIII століть» і «Львівське Ставропігійське братство XVI–XVIII століть». Замість третьої заплано-

ваної автором композиції «Запорізька Січ» пильний замовник запропонував присвятити твір космонавтиці. Реалізував художник лише два проекти. Таякі!.. Він виявився одним з перших серед тих, хто втілював у художніх творах образи тривалий час замовчуваних борідкозгадуваних видатних українських діячів науки і культури.

У першому з названих творів автор подав образи Максима Березовського, Памви Беринди, Петра Могили, Феофана Прокоповича, Григорія Сковороди... У композиції «Львівське Ставропігійське братство» зобразив визначних діячів західного регіону України. Обидві глибокі за змістом мозаїчні композиції добре вписалися в інтер'єри наукової установи, надавши шляхетної ошатності, естетичної виразності. Потрібно сказати, що над художньо-монументальним оформленням Інституту працювали й інші митці, зокрема Іван Марчук. Виконані твори сподобалися громадськості України і світові також. Це було нове, незвичне, оригінальне мистецьке явище середини 1960-х років.

Наступний етап мистецького шляху у творчій біографії М. Стороженка пов'язаний зі створенням ним у 1978–1981 рр. монументального панно «Осяяні світлом» в інтер'єрі приміщення Інституту фізики АН України. Незвичайність твору полягає у тому, що в ньому майстерно і винахідливо закомпоновано 24 конкретні зображення видатних учених-фізиків світу, починаючи від найдавніших часів до сьогодення. Композиція виконана засобами унікальної технології – технікою гарячої енкаустики, рецептуру якої розробив сам автор. За своїх художньо-технологічних характеристик мивона не має аналогів у сучасній мистецькій практиці в Україні і за кордоном.

Великомасштабну мозаїчну композицію (240 квадратних метрів), яка складається з трьох основних частин – «Геракл і Борисфен», «Битва скіфського і дарського царів», «Гілея» і має загальну назву «Україна скіфська. Еллада степова», – виконав митець в 1989–1992 рр. у пансіонаті «Гілея», що в селищі Лазурному Херсонської області. Про масштаби й живописні особливості композиції допоможе скласти певне уявлення така інформація: використано 5 тонн смальти 80-ти відтінків. Титанічний труд!

Монументальні розписи «Грійця», архангели Уриїл, Гавриїл, Михаїл, св. княгиня Ольга, св. Миколай-чудотворець виконані М. Стороженком у церкві Миколи Притиска в Києві на Подолі.

Широко знаний Микола Стороженко і як ілюстратор класичної та сучасної художньої літератури. Ілюстрував твори Тараса Шевченка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського, Івана Франка, Панаса Мирного, Михайла Старицького, Михайла Стельмаха, Євгена Гуцала. 1988 року відзначений Національною премією України ім. Тараса Шевченка за ілюстрації до українських та болгарських народних казок для дітей.

Понад 20 років М. Стороженко працював над композиціями за мотивами поезій Шевченкового «Кобзаря», який навесні 2004 року побачив світ у видавництві «Дніпро». Роботу розпочав без будь-яких замовлень ще на початку 1980-х років, бо того вимагало його творче ество. Для втілення свого задуму митець обрав доволі складну техніку, яку легше назвати авторською, ніж точно визначити, що вона собою являє. Микола Андрійович називає її комбінованою монотипією: «частково темпера, частково акварель, через перекриття кольорових шарів фіксував акварель, потім йшла темпера, знову фіксаж. Основа тверда – левкас».

«Коли у 1980-ті постало питання про ілюстрування «Кобзаря» мною, професіональним художником, я себе перепитував: а чи потребує «Кобзар» ілюстрування, а чи я розумію ті Думи його? Ілюстрація – це рамка обмеженої можливості. Слід шукати форму, та ще й підготувати душу. Душа повинна відкритися щитом очищення від намулу. Книга книг – «Кобзар» – має увійти в чисту душу й неодмінно з дитячим острахом у творчі муки, сумніви і, зрештою, в радість. І... в плач від радості».

М. Стороженка запросили на викладацьку роботу до Київського художнього інституту в 1960 році. Була перерва не зі своєї волі. Вдруге прийшов викладати 1974 року. У 1994-му в НАОМА було відкрито навчально-творчу майстерню живопису і храмової культури. Як одному із засновників і провідних професорів М. Стороженкові доручили очолити майстер-

ню, а також асистентуру. Викладацькій діяльності митець-педагог віддається захоплено й жертвовно. Його люблять студенти, поважають колеги.

З 1956 року Микола Стороженко — учасник і переможець численних вітчизняних, зарубіжних виставок, бієнале, конкурсів. Крім України, його твори експонувались у Болгарії, Канаді, Кореї, Німеччині, Польщі, Росії, США. Має немало різних відзнак: срібна медаль XVII міжнародного конкурсу (Болгарія, 1979); паспорт почесного громадянина міст Вінніпег, Брайтон (Канада, 1990); почесні дипломи Американського (США) та Кембриджського (Велика Британія) Біографічних Інститутів (Біографію внесено до довідника «Життя славетних», 1999); Золота медаль Академії мистецтв України (2000).

2002 року Миколу Стороженка обрано академіком-секретарем відділення образотворчого мистецтва, членом Президії Академії мистецтв України.

«Напевне, не випадково, — каже М. Стороженко, — випало мені очолити майстерню сакрального мистецтва в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури, як митцеві працювати у храмі і бути керівником відділення образотворчого мистецтва Академії мистецтв України. Адже впродовж усіх 80 літ мого життя при мені завжди ікона із зображенням Миколи Чудотворця. Цією іконою мене благословили при народженні. Чудом збережена, вона і сьогодні зі мною. Побажав би, що бу кожного був свій святий, свій духовний супровід по всій життєвій дорозі».

Володимир ОНИЩЕНКО
художник, мистецтвознавець

АНАТОЛІЙ АВДІЄВСЬКИЙ (До 75-річчя від дня народження)

Яскрава, неординарна особистість, сильний темпераментний таланти, Авдієвський випромінює ту надзвичайно сильну енергетику, яка притаманна лише творчим людям, до останку зануреним у матерію «свого мистецтва». Його інтерпретації можуть захоплювати, дивувати, зачіпати за живе, змушувати застановитись, пережити глибоке емоційне потрясіння, викликати протест, бажання дискутувати, але у всій цій розмаїтій палітри вражень від хорових полотен, ним озвучених, не знайдеться місця лише двом відчуттям — байдужості і нудзі.

У пошуках розгадки слід почати з того, що для самого Анатолія Тимофійовича є найважливішим, — з його глибинних народних коренів. Чим є ота містична «українська ментальність», яка народилася непереврені таланти, як вона проростає в їх душах, як генетично закодовується в їх мистецьких ідеях? Тут найбільш співзвучним Авдієвському буде, мабуть, міркування ще одного видатного українського музиканта, співака світової слави Олександра Мишуги, який у своєму щоденнику записав: «Я хотів бути правдивим апостолом Христовим. Всі мої мислі, всі мрії звертались туди, до того бідного народу, з котрого я сам вийшов; я день і ніч думав над тим, як можна б поліпшити його долю» (О. Мишуга. Архів — 4310. Фонд — Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка — 84, стр. №35. Анотація Вокала ОНУ Комітета искусств СССР. 9.06.1950 [Вступний текст рос. мовою — Л.К.]).

Як ця генеза розгорнулася в «субгенетичному» родинному колі — ще один рівень формування людини митця, який неможливо пропустити, прагнучи пізнати таємницю творчості.

